

El camí que es pot fer amb la «Biblioteca Narcís Oller» és tan lliure com l'ordre dels seus volums i com l'acte de llegir mateix; la immersió que s'hi possibilita, tan profunda com cadascú vulgui. Perquè és un espai acollidor per al lector del s. XXI que cerqui una lectura amena i interessant, una proposta de retrobament, de coneixement o de descoberta d'un gran escriptor, del seu món i del seu temps.

Empar de Bofarull Bertran
empar.debofarull@gmail.com

Teodor Llorente

Antologia poètica

Edició i introducció de Rafael Roca. Barcelona: Barcino, 2025. «Imprescindibles. Biblioteca de Clàssics Catalans, 12»

<https://doi.org/10.60940/anyariverdager.2026.34.980000017023>

Rebut 17-01-2026, Acceptat 31-01-2026

Rafael Roca, professor de literatura catalana a la Universitat de València, du a terme, de fa anys, una ingent tasca per a divulgar la figura de Teodor Llorente. La bibliografia que ha publicat sobre l'autor és extensa. Ens limitem a esmentar-ne només un parell d'assais: *Teodor Llorente, el darrer patriarca* (2004) i *Teodor Llorente, líder de la Renaixença valenciana* (2006); i dues edicions: la crítica, *Obra valenciana completa* (2013), i la divulgativa, *Poesies i proses valencianes* (2016). Amb aquest bagatge, no hi ha dubte que Roca era la persona ideal per a realitzar una nova

antologia poètica de Llorente, que ha vist la llum a la col·lecció «Imprescindibles – Biblioteca de clàssics catalans» de la prestigiosa editorial Barcino. Es tracta, com vam indicar a la ressenya de *La febre d'or* de Narcís Oller publicada a la col·lecció esmentada (*Anuari Verdager*, núm. 32, 2024, p. 159-162), d'uns volums de bella factura (enquadernats en cartó i no en rústica) i avalats pel rigor d'una editorial que compta en el seu catàleg amb la centenària col·lecció «Els Nostres Clàssics».

La tria ve precedida per una extensa introducció en què Roca contextualitza la vida i obra de Llorente. D'antuvi es fa ressò de l'expressió encunyada per Marià Aguiló en una lletra a Tomàs Forteza el 7 de juliol de 1893, en què el considerava «el més català dels valencians», i que sintetitza les intenses relacions personals i culturals que va mantenir amb Catalunya al llarg de la seva vida. No en va, a més d'Aguiló, que es convertí en el seu mentor des que es va establir a València com a cap de la biblioteca universitària el 1858, el poeta valencià va iniciar, des de la dècada dels seixanta, vincles amb Víctor Balaguer, Manuel Milà i Fontanals, Joaquim Rubió i Ors, Jacint Verdaguer, Narcís Oller, Àngel Guimerà o Joan Maragall, entre d'altres. Uns llaços de germandat entre els dos territoris que ja mostra la poesia de 1864 «Barcelona i València» —dues dècades més tard invertirà, tanmateix, l'ordre dels topònims— i que Roca ressegueix amb detall: mantenidor dels Jocs Florals de Barcelona el 1866 i president en la convocatòria de 1880, en què proclamà Verdaguer

com a Mestre en Gai Saber, membre de la visita conjunta de valencians i catalans als monestirs de Santes Creus i Poblet el 1882, o representant del País Valencià al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana el 1906. La prova d'aquest afecte envers Catalunya és que pocs mesos després del traspàs es va inaugurar un bust a la seva memòria al Parc de la Ciutadella.

Des d'aquesta premissa, Roca ressegueix la trajectòria biogràfica i intel·lectual de Llorente, nascut el 1836 a València on morirà el 1911 als setanta-cinc anys. Advocat i fill de la burgesia local, va abandonar la pràctica judicial el 1861 per a dedicar-se al periodisme. Va esdevenir el 1866 director i propietari del diari *Las Provincias*, que tenia la missió d'exercir d'altaveu del que es pensava i se sentia fora de Madrid tal com feia Joan Mañé i Flaquer des del *Diario de Barcelona*. Aquesta tasca periodística es complementava amb una ingent activitat cultural: la creació lírica en valencià i en castellà i la traducció en aquesta darrera llengua dels principals poetes romàntics europeus (Hugo, Byron...). Roca remarca l'ambivalència de la contribució intel·lectual de Llorente ja que si bé a l'Estat espanyol les facetes que van despertar major interès foren les de periodista i de traductor, en els territoris de parla catalana va ser la de poeta en la seva llengua materna. Només dos exemples significatius d'aquesta darrera faceta entre els diversos que aporta Roca: les dates de 1859, en què va guanyar amb Balaguer els Jocs Florals de València, i que significà la seva immersió en el món

de la Renaixença, que ajudà a difondre en els articles que escrivia a *Las Provincias*; i de 1878, amb la fundació de Lo Rat Penat, que esdevindrà l'entitat més representativa del moviment renaixencista al País Valencià. Però també a partir de la Restauració borbònica de 1874, Llorente va excel·lir com a polític. En aquest àmbit va evolucionar del liberalisme moderat al monarquisme i el conservadorisme: diputat, senador i màxim responsable del partit conservador valencià. I això s'observa en el fet que, a diferència de Catalunya, va defensar una Renaixença apolítica, entesa com la negativa de traslladar al terreny polític les reivindicacions lingüístiques i literàries. Altrament: la recuperació de la identitat s'havia de circumscriure al terreny històric i cultural. Per a Roca, Llorente ho va fer per convicció ideològica però també per estratègia cultural —es definia ell mateix com un «regionalista d'aigua tèbia»— ja que considerava que s'havia de ser prudent per tal de poder aturar els atacs contra la Renaixença que desplegaven els sectors valencians més contraris a la seva implantació (burgesia, clergat, universitat). Amb tot, malgrat que sempre proclamà la unitat de la llengua, bona part de la seva vida l'anomenà «llemosí» perquè es va adonar que el mot «català» no era acceptat per amplis sectors de la societat valenciana. En paraules de Roca, «si no analitzem l'esquerp context social i polític en què es desenvolupa la Renaixença valenciana —l'enorme pressió que, per tal d'aturar-la i desprestigiar-la, hi exercia el castellanisme—, tan sols

n'obtidrem una imatge distorsionada, irreal» (p. 38).

L'estudi introductori de Roca també ofereix unes valuoses notes sobre la recepció de la figura de Llorente. Si bé va ser objecte d'una valoració positiva al llarg del primer terç del segle XX i les primeres dècades del franquisme, com a referent de la recuperació lingüística i literària vuitcentista, per part de poetes i intel·lectuals com Carles Salvador, Francesc Almela i Vives, Bernat Artola o Miquel Duran de València, la situació es capgirà durant el tardofranquisme i els inicis del postfranquisme quan s'imposà la imatge, amb Joan Fuster, Manuel Sanchis Guarner i Ricard Blasco al capdavant, d'un Llorente que, en negar-se a polititzar la Renaixença, havia frenat el progrés de la literatura valenciana contemporània; per aquest motiu va passar a ser qualificat d'escriptor folklòric i decadent i el seu valor com a poeta es va veure reduït a unes minses composicions. Una visió que va canviar la darrera dècada del segle passat —amb el remarcable precedent de *Poesia valenciana completa* (1983) a cura de Lluís Guarner— gràcies a l'antologia *Poesia* (1996), preparada i prologada per Vicent Simbor, que va permetre considerar-lo, ara ja sense cap mena de dubtes, com el creador de la moderna poesia en valencià.

La poesia valenciana de Llorente consta, actualment, de 151 poemes escrits entre 1855 i 1911 i es pot classificar, segons Roca, en dues etapes: la inicial, en què predomina la poesia d'arrel romàntica i temàtica amorosa; i la de maduresa, on preval la lírica pairal

i flouresca, historicista i patriòtica i de certamen. Com és sabut, la construcció del corpus poètic de l'autor va anar creixent amb el pas dels anys. Així, va aplegar la producció lírica valenciana en un únic recull, *Llibret de versos*, que reelaborà amb posterioritat. La primera edició, de 1885, aplegava 37 poemes datats entre 1857 i 1884 i l'encapçalava una endreça-dedicatòria a Marià Aguiló. El 1903 va aparèixer *Nou llibret de versos*, a la Biblioteca de lo Rat Penat i com a homenatge a l'autor arran de la finalització de la seva obra històrica *Valencia. Sus monumentos y artes, su naturaleza e historia*, que aplegava 59 poesies, 29 havien estat publicades a l'edició anterior, 8 havien estat suprimides i 30 eren noves. Sis anys més tard, el 1909, va aparèixer la segona edició ampliada del *Nou llibret de versos*, l'última realitzada en vida. Després de la mort de Llorente van publicar-se el 1914 els dos volums dels *Llibrets de versos*, editats pel seu fill Teodor Llorente Falcó, que va afegir 13 composicions més al corpus existent. Hem d'esperar fins a principis de 1936, en el marc de la celebració del centenari del naixement del patriarca de la Renaixença valenciana, perquè veiés la llum una nova edició amb el títol de *Poesies valencianes* a càrrec també de Llorente Falcó en què s'incorporaven 24 poemes. Les edicions posteriors encara van poder donar a conèixer poemes nous.

Els criteris de què s'ha servit Roca per a confegir la tria han estat, com acostuma a ser habitual, la qualitat intrínseca de les composicions i la seva representativitat temàtica. Encapça-

lada l'antologia per «A mon llibre», els 47 poemes escollits han estat agrupats en quatre blocs. Els tres primers responen a la tríade jocfloralesca: Pàtria, Amor i Fe. El quart, amb el títol de «Catalunya, Mallorca i Provença», dona testimoni de les relacions que va mantenir Llorente amb els altres territoris amb els quals, com hem assenyalat, l'unien llaços històrics, geogràfics, humans i lingüístics. La selecció conté aquells poemes que han fet famós l'autor i que esdevenen indispensables en qualsevol antologia que se li vulgui dedicar: «Vora el barranc dels Algadins» i «La barraca», que obren i tanquen, respectivament la secció Pàtria; «La cançó del teuladí», a Amor; o «Als poemes de Catalunya» i «València i Barcelona», a la darrera. Però també hi són presents d'altres composicions d'una qualitat similar, com «Mal ensomni», «Roses de dacsà», «Ma filla Irene», o «La creueta de mossèn Jacinto», que no han gaudit del fervor del públic i de la crítica. La mostra es complementa amb un glossari que recull mots antics i actuals amb accepcions diferents de les que trobem en el text de Llorente.

Feia cent dotze anys que no es publicava a Catalunya una antologia de Llorente. La darrera, titulada *Llibret de versos*, va ser impulsada per Francesc Matheu i publicada el 1913 per Il·lustració Catalana. I és des d'aquesta circumstància que resideix bona part del valor del llibre. L'altra part, i no menys destacable, és que constitueix una mostra exemplar de la revalorització crítica d'un intel·lectual i poeta que ja no es pot associar a un caduc i ana-

crònic folklorisme i, alhora, ens permet copsar nítidament el model lingüístic unionista pel qual apostava l'autor, cosa que hauria de dissipar, definitivament, els dubtes que, de vegades i amb clara intencionalitat política, escapen els que l'intenten arrossegar, encara avui dia, cap a posicionaments secessionistes o espanyolistes, com mostra (i demostra) l'antòleg a la introducció. Per tot plegat només ens resta felicitar els responsables d'aquesta nova antologia de Llorente —Rafael Roca i la benemèrita editorial Barcino— per l'oportunitat d'haver posat a l'abast dels lectors actuals l'obra poètica d'un escriptor que, en circumstàncies gens fàcils, va saber dignificar l'ús de la seva llengua materna.

Josep CAMPS I ARBÓS
(Universitat Oberta de Catalunya)
jcampsar@uoc.edu

Bibliografia recent sobre Àngel Guimerà

<https://doi.org/10.60940/anyariverdaguer.2026.34.980000017024>

Rebut 08-02-2026, Acceptat 28-02-2026

Àngel GUIMERÀ. *L'aranya*, pròleg de Clara Queraltó, edició de Gerard Guerra i Martí Romaní. Barcelona: Publicacions del Teatre Nacional de Catalunya, 2024.

Àngel GUIMERÀ. *Rosa de Lima i altres proses*, edició i introducció de Neus Oliveras. Martorell: Adesiara, 2024.
Neus OLIVERAS SAMITIER / Àngels SANTACANA FIGUEROLA. *Àngel*